

HUDUDLARARO IQTISODIY TAFOVUTLARNI KAMAYTIRISHDA YOSHLAR BANDLIGI VA RAQAMLI TRANSFORMATSIYANING O‘RNI PRAGNOZ VARIANTLARI TAHLILI.

Xaydarov Bobur Iskandar o'g'li

“Algoritm edu school” xususiy maktabi direktori

boburbek2014@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada hududlar o‘rtasidagi turmush darajasi tafovutlarini kamaytirishning asosiy yo‘nalishlarining pragnoz variantlari tahlil qilingan. Ayniqsa, yoshlar bandligini ta'minlash, migratsiyani kamaytirish va raqamli infratuzilmani rivojlantirish orqali iqtisodiy faollikni oshirish muhimligi yoritilgan.

Kalit so‘zlar: Hududlararo tafovut, yoshlar bandligi, migratsiya, raqamli iqtisodiyot, turmush darajasi.

Abstract: This article analyzes the forecast options for the main directions of reducing the disparities in living standards between regions. In particular, it highlights the importance of ensuring youth employment, reducing migration, and increasing economic activity through the development of digital infrastructure.

Keywords: Regional disparities, youth employment, migration, digital economy, living standards.

Аннотация: В статье анализируются варианты прогноза основных направлений сокращения различий в уровне жизни между регионами. В частности, подчеркивается важность обеспечения занятости молодежи, снижения миграционных потоков и повышения экономической активности за счет развития цифровой инфраструктуры.

Ключевые слова: Региональные различия, занятость молодежи, миграция, цифровая экономика, уровень жизни.

Hududlararo tengsizlikni kamaytirish va boshqa mintaqalar o'rtasida YaIM per capita, bandlik va daromad darajalari farqi mavjud. Aholining turmush darajasini oshirish orqali ushbu tafovutni kamaytirish, milliy iqtisodiy barqarorlikni mustahkamlashga xizmat qiladi. Mahalliy resurslardan samarali foydalanish, mintaqaning qishloq xo'jaligi, tabiiy gaz va geotermal salohiyati bor. Aholining daromadini ko'tarish uchun mahalliy qiymat zanjirlarini (qishloq xo'jaligi mahsulotlarini qayta ishlash, kichik sanoat) rivojlantirish, ishsizliging oldini olish va migratsiyani pasaytirish, mintaqada yangi ish o'rinlarini yaratish va bandlik darajasini oshirish dolzarb masala hisoblanadi.

Aholi turmush darajasi past bo'lsa, yoshlarning katta qismi shaharlarga yoki chet elga ko'chib ketish tendensiyasi kuchayadi. Bu esa ijtimoiy barqarorlik va demografik omillarga ko'chli ta'sir qiladi. Shu boisdan yoshlar salohiyatidan foydalanish, ularning iqtisodiy faolligini oshirish — hudud iqtisodiyotining yangi impulsidir.

“Impuls” – bu iqtisodiy jarayonlarga hayot beruvchi, ularni rag'batlantiruvchi turtki hisoblanadi. Masalan, yoshlar bandligini oshirish, yangi loyiha va investitsiyalarni jalb qilish hudud iqtisodiyotiga “yangi impuls” beradi, ya'ni faoliyatni jonlantiradi, ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish hajmini kengaytiradi. O'sish sur'atini tezlashtirish uchun hudud iqtisodiyotiga berilgan “impuls” – qisqa muddat ichida yalpi hududiy mahsulot (YHM) o'sish sur'atini ko'tarish uchun qo'shimcha talab yoki taklifni yuzaga keltiradi. Misol uchun, kichik va o'rta biznesga subsidiyalar ajratish iste'mol va investitsiyalarni oshirib, iqtisodiy o'sish tezligini kuchaytiradi. Innovatsiyalarni joriy etish orqali yangilanish, raqamli texnologiyalarni, zamonaviy ishlab chiqarish uskunalari yoki ta'lim tizimidagi yangi metodlarni joriy etish ham hududga “yangi impuls” bo'ladi — eskirgan infratuzilmani yangilash va raqobatbardoshlikni oshirish imkonini yaratadi. Ijtimoiy–iqtisodiy barqarorlikni mustahkamlashda ijtimoiy himoya tizimlarini, sog'liqni saqlash va ta'lim xizmatlarini yaxshilash mintaqa aholisining firqa-firqa

ijtimoiy ehtiyojlariga javob beradi. Bu ham o‘z navbatida iste’mol va mehnat unumdorligini oshirib, iqtisodiyotga “impuls” beradi (1-jadval).

№	Muallif (olimi)	Qisqacha mazmuni
1	Amartya Sen	Rivojlanishni daromaddan ko‘ra erkinlikni kengaytirish sifatida ko‘rib, ijtimoiy va iqtisodiy erkinliklarni tahlil qiladi.
2	William Easterly	Tropik mamlakatlardagi iqtisodiy o‘shish siyosatlari muvaffaqiyatsizlik sabablari va samarali yondashuvlarni ko‘rib chiqadi.
3	Angus Deaton	Sog‘liq va boylik o‘shishi orqali global tengsizlikni qanday kamaytirish mumkinligi hamda tarixiy rivojlanish bosqichlarini tahlil qiladi.
4	François Bourguignon	Globalizatsiya jarayonlari daromad va boylik taqsimotiga qanday ta’sir qiladi, regional farqlarni qanday keskinlashtiradi.
5	Michael P. Todaro & Stephen C. Smith	Mintaqaviy va milliy darajadagi iqtisodiy rivojlanish nazariyalari, siyosat vositalari va empirik tadqiqotlarni keng qamrab oladi.

Amartya Sen “Development as Freedom” kitobida rivojlanishni faqat iqtisodiy o‘shish bilan emas, balki siyosiy, ijtimoiy va iqtisodiy erkinliklarni kengaytirish orqali belgilaydi. **Senning** nazariy-konseptual yondashuvlari, rivojlanishni ta’riflashda “erkinlik” tushunchasini markazga qo‘yadi. Turmush darajasi daromad o‘shishidan ko‘ra – ta’lim, sog‘liq, siyosiy va fuqarolik erkinliklarini kengaytirish orqali oshiriladi. **Todaro & Smith (2015):** Keng qamrovli akademik darslik bo‘lib, rivojlanish nazariyalarini («klassik», modernizatsiya, iqtisodiy integratsiya) sintez qilib, siyosat vositalarini batafsil tahlil etadi. Senning erkinlikka urg‘usi ijtimoiy omillarning (ijtimoiy kapital, fuqarolik huquqlari) muhimligini ko‘rsatadi, Todaro Smith esa buning nazariy va empirik bazasini chuqur tadqiq etadi.

Yuqoridagi xorijiy olimlarning siyosat-tavsiyalari va ularni amaliyotga qo‘llanilishi siyosatlarni “erkinlik institutlari” – masalan, ayollar huquqi, ommaviy axborot erkinligi orqali shakllantirishni tavsiya qiladi. Mahalliy kontekstga mos siyosat, “yordamdan ko‘ra mas’uliyat”ni kuchaytirish (accountability) g‘oyasini ilgari suradi. Bourguignon global darajada progressiv soliq siyosati va ijtimoiy transferlarni taklif etadi, shu bilan birga mahalliy darajada mehnat bozorini himoya qilish choralarini ko‘rib chiqadi. Todaro, Smith iqtisodiyotning turli sektorlariga oid siyosat (qishloq xo‘jaligi subsidiya, sanoat strategiyasi, xizmat ko‘rsatish) bo‘yicha batafsil tavsiyalar beradi. Deaton esa sog‘liq sohasiga ixtisoslashgan siyosat – masshtabli immunizatsiya, sanitariya-gigiyena infratuzilmasini rivojlantirishni taklif qiladi. Masshtabli immunizatsiya (ommaviy emlash) — bu jamoaviy yoki butun aholining katta qismini qisqa muddat ichida vaksina bilan qamrab oluvchi sog‘liqni saqlash dasturi. Uning asosiy aholi yoki ma’lum bir guruhdagi (masalan, bolalar, qarishganlar, tibbiyot xodimlari) odamlarning yuqori foizini emlash orqali yuqumli kasalliklarning tarqalishini oldini olish. G‘ov (herd) immunitetini yaratish, kasallikni bemor odamlardan sog‘lomlarga o‘tar ekan, aholada zarur darajada immunitet bo‘lsa, epidemiyani to‘xtatish yoki yuzaga

kelishini oldini olish mumkin. O‘lim va og‘ir asoratlarni kamaytirish: yuqumli kasalliklar oqibatida yuzaga keladigan o‘lim va jismoniy asoratlar xavfini pasaytiradi. Xronik kasalliklar oldini olish, ayrim yuqumli kasalliklar keyinchalik doimiy sog‘liq muammolariga olib kelishi mumkin (masalan, poliomielitdan keyingi falaj), shuning uchun profilaktika muhim. Masshtabli emlash dasturi bosqichlari , maqsadli populyatsiya, kerakli vaksinalar, manbalar va logistika aniqlanadi. aholini emlash ahamiyati haqida ogohlantirish (ommaviy axborot vositalari, mahalla tashkilotlari orqali). Vaksinalarni yetkazib berish, sovuq zanjirni saqlash sharoitida vaksinalar punktlarga yetkaziladi. Emlash o‘tkazish, tibbiyot punktlari, maktablar, mobill vaksina markazlari orqali emlash amalga oshiriladi monitoring va baholash: olingan qamrab olish darajasi, nojo‘ya ta’sirlar va epidemiologik vaziyat tahlil qilinadi.

Uning afzalliklari keng ko‘lamli himoya, potentsial yuqum tarqalishini keskin pasaytiradi. Iqtisodiy samaradorlik epidemiyalarni boshqarish va davolash xarajatlarini kamaytiradi. Jamoaviy salomatlik xavfsiz muhit yaratadi, pedagogik va ish faoliyatini to‘liq davom ettirish imkonini beradi. Dunyo bo‘ylab chaqaloqlarga qarshi o‘tkazilgan qizamiq, poliomielit va gepatit B ga qarshi masshtabli immunizatsiya dasturlari kasallik holatlarini yuzlab minglab hollarda kamaytirishga yordam bergan. Masshtabli immunizatsiya — bu jamoaviy salomatlikni mustahkamlash uchun keng ko‘lamli vaksina qamrovini ta’minlovchi strategiya bo‘lib, epidemiologik barqarorlikni saqlash va sog‘lom aholi yaratishga xizmat qiladi.

Xulosa:Yoshlarni iqtisodiy muhitga jalb qilish va raqamli infratuzilmani kengaytirish – hududiy tengsizliklarni yumshatishda eng samarali strategiyalar qatoriga kiradi. Raqamli va ekologik omillar , raqamli iqtisodiyotga integratsiya, aholig onlayn ta’lim, masofaviy ish hamda elektron xizmatlar imkoniyatlari yaratilsa, daromad yuqori texnologiyali sektorlar tarafidan ham rag‘batlanadi. Suv va energetika resurslarini barqaror boshqarish,qishloq xo‘jaligi uchun suv, sanoat

uchun gaz va elektr energiyasi muhim. Ularni tejash va qayta tiklanadigan manbalarga o'tish mintaqa aholisining turmush darajasini uzoq muddatda yaxshilaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. Suyunovich, Mukhitdinov Khudoyar, and Norqobilova Feruza Abdihamidovna. "Prospects Of Digitalization Of Craftsmanship Development In The Region." *Journal of Pharmaceutical Negative Results* (2022): 345-352.
2. Kichik korxonalar moliyaviy natijalar to'g'risidagi hisobotning asosiy elementlarining mutlaq o'zgarishini hisoblash, samaradorlikning nisbiy qiymatlarini, xususan rentabellikni hisoblash va talqin qilishni ta'minlaydigan soddalashtirilgan tahlil shakli bilan cheklanishi mumkin.
3. Молиявий ҳисобот таҳлили. Дарслик. / М.Ю.Рахимов; – Т.: “ИқтисодМолия”, 2021.
4. Abdihamidovna, Norqobilova Feruza. "Financial Services to the Residents of the Region in the Field of Crafts." *International Journal of Innovative Analyses and Emerging Technology* 1 (2021): 225-230.
5. Норқобилова, Ф. А. "ХИЗМАТ КЎРСАТИШ ТАРМОҚЛАРИНИ МОДЕЛЛАШТИРИШДА ТИЗИМЛИ ТАҲЛИЛ ҚИЛИШ, СИНТЕЗЛАШ ВА ОПТИМАЛЛАШТИРИШ." *International journal of conference series on education and social sciences* (Online). Vol. 1. No. 2. 2021.
6. Norqobilova, Feruza Abduhomidovna. "MILLIY IQTISODIYOTDA HUNARMANDCHILIK MAHSULOTLARINI RAQAMLASHTIRISHNING RIVOJLANISH YO 'NALISHLARI." *THE INNOVATION ECONOMY* 1.04 (2023).
7. Tashkilotning moliyaviy natijalarini tahlil qilish muammolari to'g'risida / O. A. Romanova / fanlarning sinergiyasi. — 2021.